

КАТЕГОРІЯ ІНТЕГРАЦІЇ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ПЕРЕДУМОВА КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Рейзенкінд Т. Й.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються проблеми смислоутворення поняття "категорія інтеграції" в контексті глобалізації та диференціації професійної підготовки учителя музики поліхудожнього профілю. Аналізуються механізми інтеграції з урахуванням проєктивних технологій діагностування індивідуальних можливостей вчителя музики. Інтегративні механізми розглядаються в контексті взаємодії принципів концентрованого множинного впливу, сумісництва, заміни функцій з філософської, культурологічної, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої точок зору. Пропонується варіант інтегративної семантичної моделі, яка синтезує первинні образи із сучасними науково-художніми уявленнями.

Ключові слова. категорія інтеграції, глобалізація, учитель музики поліхудожнього профілю, принципи концентрованого множинного впливу, сумісництва, заміни, інтегративна семантична модель

Аннотация. Рейзенкінд Т. И. Категория интеграции как методологическая предпосылка классификации принципов обучения и воспитания в профессиональной подготовке учителя музыки. В статье рассматриваются проблемы смыслообразования понятия «категория интеграции» в контексте глобализации и дифференциации профессиональной подготовки учителя музыки полихудожественного профиля. Анализируются механизмы интеграции с учетом проективных технологий диагностирования индивидуальных возможностей учителя музыки. Интегративные механизмы рассматриваются в контексте взаимодействия принципов концентрированного множественного воздействия, совмещения, замещения функций с философской, культурологической, психолого-педагогической, искусствоведческой точек зрения. Предлагается вариант интегративной семантической модели, синтезирующей первичные образы с современными научно-художественными представлениями.

Ключевые слова. категория интеграции, глобализация, учитель музыки полихудожественного профиля, принципы концентрированного множественного воздействия, совмещения, замещения, интегративная семантическая модель.

Annotation. Reizenkind T. Category of integration as the methodological precondition of classification of principles of training and education in vocational training the teacher of music. In article problems sense-formed concepts «a category of integration» in a context of globalization and differentiation of vocational training of the teacher of music of a polyart structure are considered. Mechanisms of integration are analyzed in view of projective technologies of diagnosing of individual opportunities of the teacher of music. Integrative mechanisms are considered in a context of interaction of principles of the concentrated plural influence, overlapping, replacement of functions with philosophical, culturalological, the psycho-pedagogical, art criticism points of view. The variant integrative is offered to the semantic model, synthesizing initial images with modern scientific - art representations.

Key words. a category of integration, globalization, the teacher of music of a polyart structure, principles of the concentrated plural influence, overlapping, replacement, the integrative semantic model.

Постановка проблеми. Сучасні зміни в освіті характеризуються певними ознаками. До них можна віднести аспекти розвитку культурної глобалізації, обґрунтування та розробку економічних знань та інформаційно-комунікаційних технологій. Ці процеси є стрижнем не лише міжнародних контекстів існування національної держави, соціуму, а й особливостей розвитку кожної людини. Це зумовлює необхідність активної інтеграції у світовий, культурний, інформаційно-освітній простір.

Певною мірою процеси глобалізації та інтеграції торкаються й змісту наповнення освітньої та мистецької реформ в Україні, що зумовлено

забезпеченням функціонування моніторингу освіти на національному та міжнародному рівнях, децентралізацією управління освітою як засобом розширення державно-громадського партнерства в структурній перебудові освітньої системи відповідно до потреб безперервного характеру освіти, розвитком ринку освітніх послуг, використанням кращого зарубіжного досвіду в сфері освіти на основі міжнародного співробітництва [13, 3].

Виникають протиріччя між необхідністю усвідомлення сутності взаємодії централізаційно-децентралізаційної, стандартно-орієнтованої, професійно-орієнтованої стратегіями професійної освіти й відсутністю глибинного аналізу цих пріоритетів у контексті відпрацьованих національних стратегій; потребою досягнення інтеграційних процесів з точки зору контексту стратегій реалізації змін, методологічними засадами яких є протистояння ідеї лінійної каузальності, принципу стабільності, ідеєю упровадження принципу переривчастості, нелінійності систем, здатних до адаптації й відсутністю чітких уявлень формування інформаційно-технологічних знань, що передбачає: а) доступність новітніх освітніх технологій; б) використання макроосвітніх підходів, коли національна освітня політика враховує міжнародні виміри якості знань, роль соціально-освітнього компонента, який передбачає розгорнутість інтеграційних процесів на основі поєднання різних суспільних груп, категорій населення, професійних спілок освітян, різнобічних форм партнерства на основі оперування різноманітними формами знань.

Вирізнення стратегій національної освіти, інтеграція національних ідей у міжнародний освітній простір, виокремлення ключових інтегральних понять, що впливають на оволодіння новітніми технологіями навчання, наповнення сутності поняття “категорія інтеграції” складає сутність актуальності обраної нами проблеми.

Аналіз досліджень та публікацій свідчить про те, що в Україні поглиблюється зміст досліджень, зумовлених необхідністю розвитку теорії й практики підготовки майбутнього музиканта-педагога з опорою на національні традиції в умовах засвоєння прогресивного європейського досвіду, зумовленого

процесами глобалізації [15, 21].

В. Шульгіна вирізняє етнотип глобальної цивілізації, сутність якого характеризується раціональним мисленням, розумінням природи як невичерпної скарбниці ресурсів, формуванням уявлень про автономію особистості, її самоцінність, необхідність і можливість самореалізації [15, 21].

Це впливає на зміст понять щодо перетворення категоріальної моделі світу, формування розгалужених ціннісно-сміслових систем. Але певні досягнення глобалізації в технічній, технологічній та комунікативній сферах ґрунтуються на розвитку національних культур, яким притаманний такий показник, як диференційованість. Таким чином посилюється роль культури, національне відродження не тільки реставрує культурні надбання національних культур, але й здійснює “подвиг воскресіння того, що не минає” [15, 25].

Г. Падалка наголошує на доцільності інтернаціоналізації вищої мистецької освіти, яка потребує “радикального оновлення організаційно-методичних засобів інтенсифікації навчального процесу” [10, 18]. Авторкою дослідження пропонується варіант інтеграції таких трьох напрямків: мистецько-фахового, педагогічного й науково-дослідницького. Можливості глобалізації навчання розглядаються Г. Падалкою в контексті впровадження кредитно-модульної технології навчання, яка на думку дослідниці, передбачає “упорядкування, системну уніфікацію змісту і навчальних підходів в межах певного мистецького фаху в різних університетах в широкому міжнаціональному просторі, а також вивільнення навчального часу студентів для самостійного опрацювання матеріалу” [10, 19]; впровадження рейтингового оцінювання, коли поєднується цифрова шкала зі словесними визначеннями градації якості мистецької підготовки студентів; варіативні підходи до системи мистецької освіти шляхом узагальнення орієнтирів підготовки навчальних планів, програм, розробки елективних курсів; застосування конкретних форм навчального процесу, їх урізноманітнення; використання інноваційних підходів, які ґрунтуються на комунікативних стратегіях мистецької підготовки фахівців: партнерський діалог між викладачем і студентами, використання конкретно-ситуаційних

засобів навчання тощо [10, 19].

Для нашого дослідження є важливою верифікація даних, що наповнюють змістом інтегральні механізми. Аналіз цих механізмів можна робити в межах таких вимірів діяльності: а) політичного, що враховує контекстуальні особливості, удосконалення діяльності, ефективність та результативність діяльності; б) структурного, вимірами якого є цілі діяльності, організаційна структура, взаємодія та підпорядкованість складових систем; в) людського, вимірами якого є професійні навички та їх розвиток, особисті потреби, психологічний клімат; г) символічного, що ґрунтується на різних формах символічних дій, у яких визначається культура організації та прихильність її членів до співпраці та співрозвитку [13, 17].

А. Сбруєва, послуговуючись концепціями освітніх теоретиків (соціологів, філософів, політологів, психологів, дидактів) з США, Канади, Великої Британії, Австралії, Нової Зеландії, доходить висновку, що більшість досліджень присвячена розгляду політичного та структурного вимірів, значно менша частка – структурного та культурного; структурного, культурного та символічного; символічного та людського вимірів або інших варіантів [13]. Авторка дослідження наголошує: всі викладені виміри реформ розглядаються досить рідко, що свідчить про певну складність такого підходу [13, 17].

Нами зроблена спроба інтегрувати в поняття “категорія інтеграції” складові вимірів діяльності в умовах визначення ролі структурного, культурного та символічного підходів, орієнтованих на нове мислення (передбачає визнання ролі багатосторонньої глобалізації, коли світ розглядається як глобальне помешкання з багатосторонніми формами взаємодії); усвідомлення значимості формування багатосторонньої особистості, коли формуються уявлення про зміни в освітньому середовищі, критерієм яких є триплізація (зовнішньо-контекстуальні чинники, до яких слід віднести глобалізацію, локалізацію, індивідуалізацію) [13, 17].

Категорія інтеграції в контексті глобалізації може наповнюватися змістом конвергенції, що стосується цінностей освіти, цілей стратегії реалізації освітніх

реформ, способів та критеріїв оцінки якості знань. -

У формуванні готовності різних рівнів освітньої системи А. Сбруева виокремлює такі контексти тлумачення поняття "готовність до змін": готовність до змін визначається як колективна компетенція педагогічного колективу навчального закладу (русло стандартно-орієнтованої стратегії американських дослідників Б. Кінга та С. Янга).

А. Сбруева спосіб узагальнення змісту пов'язує з такими вимірами: *індивідуальний*: зростання ролі кожного викладача педагогічного колективу та учнів; *колективний*: примноження можливостей окремих індивідів через організацію їх взаємодії завдяки співробітництву; *організаційний*: забезпечення єдності інноваційних програм; *вимір моральних цінностей* як показник операційного виміру, коли до взаємодії включаються такі сфери, як індивідуальна, міжособистісна, організаційна.

Індивідуальна сфера передбачає наявність професійних знань та умінь, умінь до рефлексії, конструювання нових знань та смислів. Міжособистісна готовність включає здатність до спільної праці на основі принципу співробітництва. Організаційна готовність стосується створення, розвитку та вдосконалення структур, у рамках яких відбувається навчання.

Показником готовності до змін є відкритість до нових ідей, гнучкість, які розглядаються в контексті дуалізму: а) як статичного феномену, що означає наявність потенціалу реалізації стратегічних можливостей; б) як динамічного процесу, що передбачає застосування стратегій, які дозволяють здійснювати перенесення інноваційних знань, умінь та навичок в інший інноваційний процес [13, 236-237]. Категорія інтеграції може бути наповнена змістом професійно-орієнтаційної стратегії освіти. В якості ключових понять при цьому можуть виступати: системність розбудови національної освіти, стандарти високого рівня, регуляція та дерегуляція професійної освіти, що дозволяє лібералізацію доступу до професійно-педагогічної діяльності. Таким чином, дерегуляція й професіоналізація є двома ідеологіями сучасних реформ професійної освіти [13, 257].

З огляду на викладене сформульована **мета** дослідження: розкрити сутність символічного та культурного виміру професійної підготовки вчителя музики поліхудожнього профілю та виокремити конструкти категорії інтеграції в контексті пізнання внутрішнього світу особистості в умовах глобалізації та диференціації навчання, урахування протиріч сучасних форм мислення, формування готовності до змін у суспільстві, зокрема, в сфері новітніх інформаційних технологій, інформаційному освітньому просторі; реалізації взаємодії в процесі навчання принципів концентрованих множин та сумісництва, замішування функцій педагогічного стимулювання.

Отримані результати. Дослідницький екскурс відносно категорії інтеграції в умовах глобалізації потребував тлумачення сенсу складних та динамічних понять. Це сприяло включенню конструктів, які ґрунтуються на розумінні взаємодії в процесі діяльності протилежних елементів, поза якою неможлива реалізація принципу єдності та боротьби протилежностей. Набуває значення пошук функцій в умовах їх локалізації за допомогою унаочнення діаграми. Наприклад, доречне пізнання психічного апарату, складовими якого є “ід”, “его”, “супер-его” [12, 132]. У даному випадку, з точки зору теорії психоаналітичного підходу, можлива класифікація за ознакою наявності топографічних конструктів поняття. У зміст цих понять покладена концепція взаємодії різноманітних прошарків психічного змісту. Аналіз продуктів професійної діяльності майбутнього вчителя дозволяє констатувати, що згадування, стимули, фантазії знаходяться на різних відстанях від межі поєднання несвідомого та свідомого [12, 132].

Сформованість знань студентів про цей феномен дозволяє в процесі професійної діяльності аналізувати за допомогою методів самоспостереження змістовність концепції “Я-образ”. Це впливає на формування умінь учителя діагностувати образи та уявлення, створені учнями, за допомогою оволодіння методом інтродекції. Внаслідок такого способу діяльності вчитель стимулює процес перевтілення завдяки активізації власного “Я” у педагогічному процесі об’єктом-образом, створеним учнем. Складаються умови для формування нової

психічної структури вчителя. Ч. Райкрофт називає цю структуру по-різному: “інтроєкт”, “інтроєційований об’єкт” чи “внутрішній об’єкт” [12, 62].

Ми погоджуємося з точкою зору Ч. Райкрофта, що доцільна інтерналізація відносин, під сутністю якої слід розуміти пізнання шляхів переходу від сприйняття (у нашому випадку – творів мистецтва) до формування конкретно-предметних образів, що виникли внаслідок спілкування з твором мистецтва. На думку Ч. Райкрофта, можна виокремити два види відносин: інтерперсональні відносини (відносини проміж партнерами спілкування); інтраперсональні відносини із власним супер-его [12, 60]. Ігнорування взаємодії цих двох видів відносин не дозволяє, на думку Є. Гливи, формувати ситуації для втілення особистісно-індивідуального підходу в формуванні особистості [1].

Аналіз психолого-педагогічної думки та власний досвід проведення експериментальних досліджень дозволив нам знаходитися в руслі досліджень О. Олексюк, яка теоретично й практично досліджує умови упровадження проєктивних тестів, метою яких є виявлення особистісних показників майбутніх фахівців на основі інтегративних підходів [9, 25-33].

Зазначимо, що елементи діяльнісного підходу можуть наповнюватися елементами психодинамічної моделі формування особистості, які розглядав К. Юнг, а саме: абстрактна, схематична картина світу. Цій картині притаманний лаконізм побудови у вигляді абстрактного образу, знаку, символу [9, 32].

На нашу думку, вибір проєктивних технологій діагностування за допомогою використання психодинамічної моделі наповнює духовним змістом сутність діяльнісного підходу. Наприклад, нами в ході дослідницького екскурсу використовувалися філософське та психологічне тлумачення геометричних символів за Х. Керлотом, В. Кандинським. Так, образ трикутника В. Кандинського тлумачився у контексті руху від матеріального до духовного.

Методологічними засадами такого підходу є концепція О. Маркової [8]. Сутність його полягає у створенні позатеоретичних передумов теорії мистецтва та теорії виконавства, коли враховуються онтологія мистецтва, космологічний сенс специфічних та неспецифічних засобів художньої виразності, особливості

психологічної містики артистичної діяльності. Підґрунтям для такого підходу, на думку О. Маркової, є інтеграція таких компонентів: а) усвідомлення ритмічного буття; б) боротьба тези та антитези; в) досягнення права на дисонанс як умови для свободи мислення.

Доречно також спиратися на методологічні засади С. Гончаренка, який під поняттям “категоріальний апарат педагогіки” розуміє систему понять, у яких відображено предмет педагогіки, її знання про педагогічну дійсність. Педагогіка, як й інші науки, широко використовує філософські поняття (вони є методологічною базою), а також створює розгалужену сітку власних понять, які поділяють на загальнопедагогічні й часткові [2, 157].

На нашу думку, інтенція особистості до визначення потреби формувати моральність як складовий показник особистості свідчить про наявність певної внутрішньої структури. Тому ми погоджуємося з Ч. Райкрофтом про те, що: 1) існує різновид економічних понять, якому притаманна певна енергія, кванти (лібідо, афекти). Вони можуть бути уведені до складу структур, яким притаманний зв'язок між окремими енергіями [12, 132-133]; 2) обґрунтування чи розробку тієї чи іншої моделі недоречно ототожнювати із системою понять у вигляді моделі діаграми; доцільно усвідомлювати сутність топографічних понять [12, 91]; 3) під конструктом слід розуміти психічний апарат, який дозволяє тлумачити внутрішні процеси як функції деякої гіпотетичної структури [12, 77]; 4) розуміння висловлених понять не завжди можна оречевлювати як конкретні предметні явища, виокремлені поняття лише дозволяють усвідомити функції, зумовлені необхідністю з'ясування окремих процесів [12, 108]. Урешті, слід формувати установку на те, що психіка людини ґрунтується на цілісному підході особистості. Це передбачає систематизацію та взаємодію понять на вищому рівні абстрагування.

Гегель, який зробив власний внесок у розробку діалектичної логіки, наголошував, що всі категорії взаємопов'язані, переходять одна в одну і разом відтворюють закономірність поступального розвитку. Філософ наголошує, що у взаємозв'язку та взаємоопосередкуванні знаходяться такі категорії: якість

(кількість, міра), сутність (підстава, явище, дійсність, до якої входять субстанція, причина, взаємодія), поняття (суб'єкт, об'єкт, ідея) [14, 269].

Вищевикладене дало нам змогу включити до взаємодії категорію теорії виконавства. Ми робили спробу систематизувати методологічні засади, що обґрунтовували можливості духовних стимулів мистецтва, зокрема музики, яка включає ідею музично-творчої відвертості й евристичність виконавства (знання про те, що не знаємо, але можемо досягнути) [8, 21]. Зазначимо, що метафоричність музичного виконання має відбиток в опосередкованій формі в різних творах мистецтва, зокрема кіномистецтві та театральному мистецтві.

Доречно встановлювати взаємозв'язки між різними категоріями: а) категоріями, що сприяють одухотворенню шляхом віри в контексті загальних форм мислення; б) категоріями цілісного бачення світу на основі взаємозв'язку свідомого та несвідомого, смислів і значень, взаємопроникнення космічних структур на основі принципу неперервності (континуальність часу та принципу перервності часу (дискретність)), категорій інтеграції раціонального та ірраціонального. Взаємозв'язок категорій зумовлений такими інтегральними механізмами, як кодування й декодування інформації (творчість за законами митця) та формування потреби ідентифікувати у свою свідомість музичні, пластичні, музично-словесні інтонації, що потребує пізнання загальнолюдських цінностей. Тому вчитель музики поліхудожнього профілю повинен розуміти сутність професійної діяльності за допомогою знань та понять щодо сумісницьких функцій інтегральних механізмів різних моделей навчання.

Для нашого дослідження є цінною точка зору В. Медушевського, який засвідчив досвід фіксації в комп'ютерній графіці “гармонік, що розширюються”, неможливий з точки зору фізичної акустики. Ми погоджуємося з думкою О. Маркової про необхідність формування професійних умінь в умовах особливої зосередженості душі в “розумі серця”. Однією з таких умов є згадування церковного побутового співу, який впливає на духовність сприйняття священного тексту [8, 23].

Водночас, принцип одухотворення професійної підготовки вчителя

повинен інтегруватися до взаємодії різноманітних категорій. У зв'язку з цим, для нашого дослідження є важливою точка зору Н. Гуральник, яка звертає увагу на педагогічну сміливість сучасного навчання в класі фортепіано вищого музичного навчального закладу. Н. Гуральник наповнює оновленим змістом поняття *integratio* (поповнення, відновлення), що допомагає побачити в інтеграції не лише об'єднання окремих частин, але й процес зближення та вирівнювання досягнень різних політичних та економічних систем, формування глибоких і стійких зв'язків в науці, а також соціальної сутності інтеграції як наявності упорядкованих відносин між окремими індивідами та їх групам тощо. Послуговуючись концепціями М. Ярмаченка, Н. Гуральник приходить до висновку, що інтеграція в педагогіці є одним з головних принципів науково-педагогічного мислення, а зміст освіти – процесом виявлення однотипних сутностей (закономірностей) з елементами змісту навчання та встановлення їх системної цілісності на основі закономірних зв'язків між ними [4, 59].

Аналіз філософських, психолого-педагогічних, художньо-педагогічних досліджень свідчить про те, що поняття “інтеграція” не має однозначного тлумачення. Воно розглядається і як принцип навчання, і як науково-педагогічна категорія, і на рівні міжпредметних зв'язків, коли вивчається споріднений матеріал з різних предметів. На нашу думку, доцільно розвести поняття “принцип інтеграції”, що передбачає вихідну позицію опори на інтеграцію в процесі навчання та виховання; і поняття “категорія інтеграції”.

Названа вище взаємодія понять зумовлює більш глибокий підхід до контекстної інтерпретації цього складного поняття. Категорії інтеграції можуть включати такі види класифікацій: а) за ознакою інтерпретації змісту ставлення учня до несвідомих імпульсів та фантазій, що мають прояв у продуктах творчої діяльності особистості; б) за ознакою прямих інтерпретацій, які ґрунтуються на знаннях символіки поза врахуванням асоціацій учня; в) за ознакою правильності інтерпретації, коли з'ясовуються адекватно сформовані знання щодо інтерпретації певного дидактичного матеріалу; г) зміст інтерпретації за допомогою проєктивних технологій повідомляється учням з урахуванням

підготовки сприйняття матеріалу; д) за ознакою передчасних інтерпретацій, які ще з наукової точки зору є результатом упровадження принципу фальсифікації, обґрунтованому К. Поппером; е) за ознакою мутаційних показників, які передбачають вплив на розвиток психічних показників.

У зв'язку з цим можна зробити висновок про те, що інтеграція як засіб тлумачення змісту смислу складних творів мистецтва, ланцюжків асоціацій, які є об'єктом пізнання вчителя та самопізнання суб'єкта, стимулює процес оволодіння основами професійної діяльності вчителя, якщо спиратися на такі положення: а) образне мислення зумовлене взаємодією з понятійним і сприяє підвищенню ефективності інтелектуальної, розумової діяльності в умовах пізнання символіки; б) сутність управління несвідомими процесами полягає в з'ясуванні потреб, мотивів, інтересів майбутнього вчителя, в усвідомленому застосуванні методів аналізу, порівняння в умовах пізнання змісту асоціацій; в) встановлення прямих і зворотних зв'язків між суб'єктом навчання та інтерпретатором. За допомогою такого зв'язку можна встановити те, що існують загальні механізми, які підтверджують право на існування висловленої інтерпретації. Однією з умов, що сприяє існуванню того чи іншого різновиду інтерпретації є виокремлення функції інтерпретації, яка впливає на збільшення самосвідомості й сприяє інтеграції шляхом доведення до суб'єкта навчання тих внутрішніх процесів, які раніше для нього були несвідомими. Різновиди інтеграції потребують узагальнень – цього можна досягти в умовах організації взаємодії понять “категорія” та “інтеграція”.

Зазначимо, що поняття “категорія” сформовано у розділі абстрактної математики, що вивчає сукупності математичних об'єктів і зв'язки між ними, абстрагуючись від внутрішньої структури цих об'єктів. Для нашого дослідження є важливим чинник, що об'єктом дослідження теорії категорій виступають як спеціальні класи категорій, так і загальні (абстрактні категорії). Водночас, абстрактні категорії (топоси) нині використовуються в математичній логіці, у дослідженнях з філософії, психології. Абстрактні категорії дозволяють відображати динаміку математичних понять, до структури яких входить такий

механізм як інтегральність. Звертання до усвідомлення змісту абстрактних категорій дозволило нам затвердитися в доречності прийому екстраполяції понять, абстрактних категорій у спеціальні класи категорій.

У курсі диференціального й інтегрального обчислювання Г. Фіхтенгольца (М.: Наука, 1970) наголошується на тому, що існує першообразна функція інтеграла. Сутність її полягає в наступному: якщо вона взаємодіє з іншими функціями, то є величиною, похідною для інших функцій або виконує функцію диференціала: $F(x)$ – першообразна функція = $f(x)$ або $c/F(x) = c/F(x) = f(x)dx$, де функція $F(x)$ є першообразною (або інтегралом) для диференціального висловлювання $f(x)dx$.

Пошук першообразних структур у певній категорії дозволяє усвідомити механізми інтеграції. Кожна постійна величина має першообразні функції й характеризується здатністю змінювати значення функцій з довільно-постійних на першообразні. Це свідчить про взаємодію загальних та спеціальних категорій, взаємозв'язок понять “категорія” та “інтеграція”. Першообразні структури є інтегральним механізмом цих понять. Тому в математичних поняттях існує таке висловлювання: $F(x)+C$ – довільна постійна, що передбачає трансляцію загального виду функції, включає у свою структуру похідну функцію $f(x)$ або диференціал $f(x)c/x$. Цей вислів має додатковий смисл і назву невизначеного інтеграла $f(x)$ і визначається символом $Sf(x)c/x$. Таким чином, у символі в опосередкованому неявному вигляді зосереджена довільна постійна.

У зв'язку з викладеним можна застосувати прийом екстраполяції з механізмів інтегральності математичних понять у мистецтвознавчі поняття типу “синестезія”, “синестезійні образи”. Інтегральності цих понять притаманна взаємодія з перемінною інформативного поля. Саме вона є першообразною функцією для обраної функції в конкретний період формування необхідних знань, умінь, навичок. Методологічними засадами такого підходу є теорема Ньютона й Лейбніца: “похідна від перемінної площини $P(x)$ за кінцевою абсцисою x дорівнює кінцевій ординаті $y = F(x)$ ” (Г. Фіхтенгольц вважає, що цей умовивід видрукуваний ще Барроу, вчителем І. Ньютона) [Г. Фіхтенгольц.

– М.: Наука, 1970. – С. 15].

Можна констатувати, що відшукування першообразної функції для інформаційної площини дослідження сприяє розумінню інтегративних процесів. Доречно орієнтуватися в тому, що взаємодія першообразної функції з довільною функцією реалізується в умовах задачного підходу до закону зміни коефіцієнта кута.

У наших умовах мова йде про ракурс точки зору особистості на геометричне мислення як структури художнього мислення. Джерелом розвитку геометричного мислення є відшукування кривої, що ототожнює нелінійність сприйняття. У даному випадку є доречним відшукування зв'язку між інтегральними структурами й площиною плоских фігур. Невипадково цей зв'язок здійснюється за допомогою геометричних фігур: квадрата, трикутника.

У цьому контексті доцільно навести приклад застосування методу заміни перемінної чи підставлення в умовах переходу від категорії математичної абстракції до категорії духовно-філософської. Йдеться про екзистенціалістичну категорію постійно змінюваної динаміки контрастів та їх гармонізації. Сформульована математична формула європейської духовності. Сутність її є трикутником, де внутрішнє “поле” уособлює гармонійну виразу індивідуальність європейця, а вершини – волю до влади (вершина між бічними – розумом й волею), динамізм (воля й почування). Гармонія (рівність кутів трикутника) залежить від рівня сили основних компонентів (рівні боки). При абсолютно рівних боках знищення рівноваги є рішуче неможливим. Вихідним пунктом цього трикутника є вершина волі до влади [3].

Інтегральність категорій, яка зумовлена механізмами загальної абстракції на основі взаємодії математичних першообразних функцій і довільних, постійних функцій, допомогла Л. Мазелю сформулювати формулу художнього впливу на пізнання текстів культури в умовах застосування методу заміни музичної теми першого роду темою другого роду. Це стосується реалізації програмного задуму. Навпаки, у процесі пізнання непрограмного твору може бути використаний варіант заміни теми другого роду темою першого роду.

Пошук зустрічних першообразних рухів у взаємодії з похідними функціями, які мають відбиття у темах, мотивах, лабіринтах поєднань різного ступеня узагальнень, є функцією інтеграції у формуванні професійних знань, умінь та навичок [7, 144-145].

Л. Мазель виокремлює угруповання принципів стимулювання пізнання текстів художньої культури на основі сумісництва функцій. Ці принципи передбачають виокремлення загальних ознак засобів художнього стимулювання. У цьому контексті враховується, що кожний принцип може включати інтегральні показники іншого принципу. Тому, на думку Л. Мазеля, виникає потреба сформулювати принцип, який ґрунтується на стимулюванні сприйняття в умовах множинного й концентрованого впливу [7, 158].

Наприклад, навіть одностайна народна мелодія ґрунтується на взаємодії таких художніх засобів виразності: лад, малюнок мелодії, метро-ритм, співвідношення мотивів [7, 161]. На нашу думку, художня деталь досягає ефекту в умовах виокремлення взаємозв'язків між всіма елементами. Рефлексивну затримку на деталі доцільно роботи в умовах накопичення кількості художніх смислів; доцільно зупинитися на принципі акцентуалогії як чиннику включення в спілкування неоднорідних засобів художньої виразності, які впливають на різні поверхи внутрішнього світу особистості.

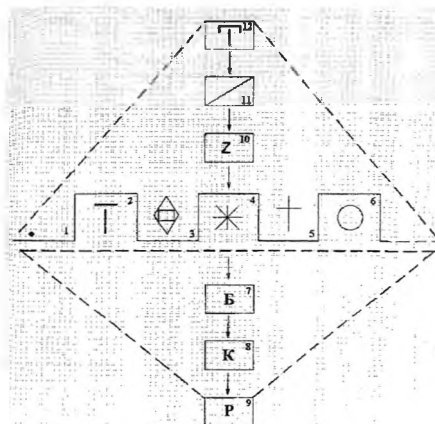
Принцип множинного і концентрованого впливу передбачає ударність ефекту впливу, але при цьому необхідно відмовитися від механічного застосування художніх засобів виразності. Позбавитися від цього недоліку можна в умовах накопичення емоційних смислів. Значення принципу множинного та концентрованого впливу полягає, на думку Л. Мазеля, у загальному: у принципі доведення до слухача, глядача, читача змісту художнього твору; активному зараженню реципієнта [7, 163]. Але першообразні інтегральні функції художніх засобів виразності перетворюються на довільну функцію, яка набуває протилежного значення, створює образ з точки зору зворотного кута зору, хоча інтегральні зв'язки мають опосередкований характер. Наприклад, тема духовного виховання учнівської

молоді може вивчатися вчителем музики на основі пізнання внутрішнього підтексту фільму А. Тарковського “Жертовність”, коли прийом повторення лейтмотиву “жертовність” дається в різноманітних масштабах і різними засобами трансляції інформації.

У відповідності до точки зору Л. Мазеля, принцип множинного концентрованого впливу включає первинно-образну інтегральну функцію, яка ґрунтується на принципі сумісництва [7, 182]. Взаємодія принципу множинного концентрованого впливу з принципом сумісництва за допомогою інтеграції утворюють фундаментальну пару принципів, які взаємодоповнюють один одного. Можна констатувати, що мета досягається комплексом художньо-педагогічних впливів. Але професійна підготовка вчителя музики ґрунтується на взаємодії цілей. Це потребує умов інтеграції різноманітних художніх засобів впливу на процес навчання й виховання на основі взаємодії множин смислових функцій і зв'язків.

Сумісність функцій впливає на цілісність сприйняття художнього твору, створює умови для гри художніми засобами виразності. Сумісництво різноманітних функцій є результатом інтеграції раніше несинтезованих ознак художніх засобів виразності, зумовлених особливостями витвору нового художнього образу [7]. Принцип сумісності функцій є інтегральним показником і сприяє поєднанню функцій частково, на рівні інтуїції. Він є умовою пошуку первинно-образних структур, інтеграції їх у свідомість особистості в різноманітних часово-просторових вимірах. Інтеграція на основі принципу сумісності гальмує збільшену диференціацію окремих засобів виразності й дозволяє відшукати умови для співвідношень між диференційованими та інтегративними компонентами.

У контексті аналізу систематизованих вище знань щодо сутності поняття “категорії інтеграції” зробимо спробу унаочнити схематично семантичну модель професійної підготовки вчителя музики та мистецьких дисципліни.

Умовні позначки схеми фрагменту моделі такі:

1. ●

Ключ: ключова педагогіка слова. Забезпечує в музично-поліхудожній професійній діяльності усвідомлення інтеграційних процесів. Ключовими поняттями є: комплекс, символ, інваріант, смисл, значення, інтеграція.

2. T

Ключ: музика, ізо-текст. Внутрішні показники конструкта семантичної моделі: звук-зображення-текст. Передбачає формування професійних знань, умінь, навичок учителя в умовах активізації професійної підготовки вчителя за рахунок акцентування на інтеграції структур цілісного сприйняття в процесі руху від статичності до динаміки за схемою: цілісний образ – статика; перетворення – динаміка – створення цілісного образу. Здійснюється конкретно-предметне унаочнення образної конструкції. Професійна діяльність наповнюється змістом таких понять: модель просторової ситуації, наочність як інтегрований образ абстракції й схематизації на основі комбінування, варіювання, аглютинації часток множин музичного, постичного образу в моделі просторової ситуації.

3. ◊

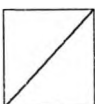

Ключ: текст-театр-процес як базовий конструкт семантичної моделі. Художньо-професійна діяльність наповнюється змістом таких ключових понять: сугестія, сугестатор, сугестант, діалог, гра, пізнання себе через художнє та реальне оточення, перерозподіл ролей. Накопичується досвід щодо формування смислів та значень у контексті посилення ракурсу фасилітативної компетентності, однохвилинної творчості на основі взаємодії партнерів завдяки зросту вагомості випадкового фактору, моделювання емоції за законами музичного мислення.

4. *

Ключ: синтетична парадигма як базовий конструкт семантичної моделі на основі стимулювання сфери свідомого та несвідомого, включення механізмів рефлексії, коли авербальні засоби впливають на формування інтегрованих мистецтвознавчих понять; це забезпечує формування образних уявлень, метафор, інверсій на основі взаємодії до рефлексивного досвіду, інтуїції та рефлексії.

5. Ключ: фільм-текст-процес-динаміка. Ключові поняття: діалог, монтаж, посилення ракурсу образу машини часу; синестетика, діалог, монтаж, режисер, комп'ютер як сучасний засіб упровадження монтажу, інтеграція міфологічних та сучасних форм мислення.
6. Ключ: континуальність (безперервність) метаморфоз на основі взаємодії мистецтв, з'ясовує суть множини у цілому.
Вертикаль моделі:
7. Б Ключ: професійні знання.
8. К Ключ: принципи, класифікація принципів за ознакою творчої, когнітивної, операційної стратегії.
9. P Ключ: принципи, методи у контексті сучасних наукових досліджень.
Ключ: формування професійних основ учителя завдяки оволодіння технологіями інтерпретації тексту, дослідницьких технологій, сугестивних технологій, інформативних технологій, технологій оцінювання у контексті модульно-рейтингового підходу до оцінювання сформованих знань.
10. Z Ключ: дві триади поліфонічної ієрархії в формуванні на основі інтеграції впливів професійних основ учителя мистецьких дисциплін у царині взаємодії внутрішніх структур особистості (раціональні та ірраціональні).
11. Ключ: дві триади поліфонічної ієрархії в формуванні на основі інтеграції впливів професійних основ учителя мистецьких дисциплін у царині взаємодії внутрішніх структур особистості (раціональні та ірраціональні).
12. Ключ: взаємодія множин часток моделей у ракурсі семантичної моделі ΔЖ

Надана вище схема семантичної моделі відбиває наявність певних структур. Але обрані нами умовні позначки символічні й потребують глибинного декодування на основі застосування герменевтичних методів пізнання. Опора на проєктивні техніки діагностування особистісних показників мислення майбутнього вчителя ґрунтувалася на графічних методах пізнання як способу діяльності, в основу якої покладено оперування геометричними символами в умовах визначення їх функцій: а) унаочнювати загальні поняття; б) опредмечувати та виводити ззовні внутрішні стани і показники рис особистості у формі конкретного символу; в) інтегрувати архетипні образи в сучасний інформаційний простір знань; впливати на утворення нових асоціацій; г) впливати на усвідомлення цілісного образу картин світу в умовах контекстного підходу до взаємодії часу та простору.

Розроблена нами семантична інтегрована модель ґрунтується на організації взаємодії економічних понять, що дозволяє обирати педагогічні стимули таким

чином, щоб визначити першообразні структури інтеграції несвідомого та свідомого. У даному випадку ми знаходимося в руслі досліджень О. Маркової, Л. Мазеля, О. Олексюк, А. Петровського, Ч. Райкрофта та М. Ярошевського. При такому контекстному підході нам вдалося встановити взаємодію між категоріями понять, якими майбутній учитель повинен оперувати в професійній діяльності.

Проведений дослідницький екскурс дозволяє виокремити нами першообразні структури формування образного мислення як дидактичної основи професійної підготовки вчителя музики поліхудожнього профілю інтегрувати в категорію понять, що зумовлені особливостями кластера субстанціональності, яка орієнтована на поглиблення самоактуалізації, самореалізації. Модель у даному випадку орієнтує на посилення сугестивного впливу. Отже, структурні компоненти образного мислення як інтегративної категорії в формуванні мистецтвознавчих понять передбачають поєднання з різноманітними кластерами категорій, зокрема з кластерами направленості (формування потреб, мотивів, ціннісних орієнтацій); кластером активності, що обґрунтовує інтегральні механізми активності особистості – зв'язок психофізіологічних особливостей із певними педагогічними впливами на основі біхевіористичного підходу; кластером діяльності, що зумовлений особливостями формування соціалізованої особистості; кластером когнітивності (формування цілісних картин світу, розвиток інтелектуальних здібностей); кластером суб'єктивності (формування фантазій, уявлень, такого інтегрального показника, як екзистенція, креативність).

Взаємодія перерахованих вище категорій інтеграції ґрунтується на синтезі математичних категорій та музичних категорій, зумовлених змістом предмету аналізу музичних понять, які у свою чергу ґрунтуються на принципах сумісництва функцій, заміни функцій, принципу концентрованих множин.

За аналогією на основі принципів варіювання, комбінування можна організувати різноманітні взаємодії понять категорій з метою формування духовності, національної самосвідомості, рефлексії вмінь до самореалізації,

самоактуалізації, інтерпретації різноманітних текстів культури, творчої діяльності умінь одухотвореної виконавської діяльності, поліхудожньої діяльності, уміння корегувати власні вчинки, визначати символи несвідомого як чинника впливу на формування образного мислення.

Висновки. Модернізація професійної підготовки майбутнього вчителя зумовлена необхідністю оволодіння проєктивними технологіями діагностування здібностей, знань, умінь та навичок майбутнього вчителя музики поліхудожнього профілю. Це потребує наповнення смислом поняття “категорія інтеграції” на основі виокремлення таких конструктів дидактичних основ, які забезпечують взаємодію сфери свідомого та несвідомого. Тому майбутній вчитель повинен інтегрувати в різноманітні технології знання про такі психічні структури, як інтросційований об’єкт, який передбачає інтеграцію у свідомість вчителя образу внутрішнього образу учня; інтерналізація, що забезпечує формування конкретно-предметних образів, це дозволяє інтегрувати та систематизувати психолого-педагогічні впливи на формування цілісного образу світу. Категорія інтеграції наповнюється змістом в умовах виокремлення конструктів сучасного мислення, до яких слід віднести: ритм, боротьбу тези та антитези, здобуття права на визначення ролі дисонансу як умови для свободи мислення і духовного розвитку.

Учитель музики в контексті глобалізації та диференціації навчання повинен усвідомлювати сутність взаємодії економічних понять, зумовлених наявністю певної енергії, і топографічних понять, які здатні пояснювати віддаленість несвідомого від свідомого. Проктивні техніки діагностування ґрунтуються на символічному підході. Він сприяє реалізації методів впізнавання, аналогії, узагальнення.

Категорія інтеграції є поняттям складним та динамічним. Воно ґрунтується на таких показниках, як здатність до взаємопов’язаності всіх категорій, що допомагає переходу однієї категорії в іншу, реалізації функції сумісництва на основі принципу одухотворення, класифікації окремих показників, екстраполяції понять абстрактних категорій у спеціальні класи категорій.

Реалізація цих принципів навчання впливає на формування готовності майбутнього вчителя до змін у нових парадигмах мислення. При цьому сутність інтегральних механізмів полягає у відшукуванні першообразної функції, її взаємодії зі структурами художнього мислення, механізмом якого є геометричні символи. Першообразна функція взаємодіє з перемінною та постійною функціями. Цю взаємодію можна усвідомити завдяки принципам концентрованого множинного впливу, заміни та сумісництва. Ці принципи зумовлені особливостями художніх засобів виразності. Вони реалізуються шляхом упровадження інтегративної моделі, у якій символ є засобом інтеграції першообразних структур і сучасних абстракцій, що стимулює взаємодію свідомого та несвідомого, сприяє систематизації та інтеграції зовнішньо-контекстуальних підходів. Це зумовлено взаємодією різних кластерів категорій у контексті теорії формування особистості.

Категорія інтеграції у професійній підготовці вчителя музики є механізмом інтеграції різноманітних принципів навчання, методологічними засадами яких виступають: а) взаємодія із смисловими співвідношеннями термінів, що належать до синонімічного ряду поняття “освітня реформа”; б) взаємодія з процесами сучасних освітніх європейських реформ, які враховують вплив зовнішнього контексту, коли порівнюється раціонально-структурна парадигма освітніх змін (стабільна, передбачувана) зі стратегічно-системною (непередбачуваною) парадигмою освітніх змін; стабільна, керована логікою парадигма та постійно змінювана під впливом психологічних факторів; в) взаємодія зі структурними вимірами освітніх реформ, коли опора йде на професійно-орієнтовані стратегії: стандартизація педагогічної освіти, стандартизація змісту освіти та результатів навчального процесу; професійного розвитку вчителя; г) взаємодія з поняттями щодо макрорівневих освітніх реформ, коли реалізується залучення вчителів, учнів та інших зацікавлених сторін до процесу змін, подолання їхнього опору, формування бази знань про зовнішній та внутрішній контексти навчання в сучасних умовах.

Подальша перспектива формування дидактичних основ професійної

підготовки вчителя передбачає поглиблене пізнання та вивчення індивідуальних особливостей майбутнього вчителя музики, розробку тестів та творчих завдань з метою виявлення рівнів професійної підготовки вчителя музики та наявності креативності в умовах збереження національних традицій, наповнення їх змістом передового світового досвіду.

Література

1. Глива С. Принципи психотерапії і гіпнотерапії. – Сідней: Лев, 1998. – 344 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Гундорова Т. Український окциденталізм: бути чи не бути Римом? // Критика. – № 5-6. – 2006. – С. 31.
4. Гуральник Н. П. Новий погляд на інтеграційні процеси в класі фортепіано // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 1(6). – К.: НПУ, 2004. – С. 59-66.
5. Керлот Хуан Едуардо. Словарь символов. – М.: "REAL-book", 1994. – 608 с.
6. Маркова О. М. Питання теорії виконавства: Матеріали до курсу теорії виконавства для магістрів і аспірантів. – Одеса: Астропринт, 2002. – 128 с.
7. Мазель Л. А. Вопросы анализа музыки. Изд. 2-е, доп. / Ред. И. Прудникова. – М.: Советский композитор, 1991. – 375 с.
8. Маркова О. М. Питання теорії виконавства: Матеріали до курсу теорії виконавства для магістрів і аспірантів. – Одеса: Астропринт, 2002. – 128 с.
9. Олексюк О. М. Проективний метод у сучасній музично-педагогічній освіті // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 1(6). – К.: НПУ, 2004. – С. 25-33.
10. Падалка Г. М. Пріоритетні напрямки розвитку сучасної мистецької освіти // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 1(6). – К.: НПУ, 2004. – С. 15-20.
11. Петровський А. В., Ярошевський М. Г. Теоретическая психология: Учеб. пособие для студентов психологических факультетов высших учебных заведений. – М.: Издательский центр "Академия", 2001. – 496 с.
12. Райкрофт Ч. Критический словарь психоанализа (пер. с англ. Л. В. Топоровой, С. В. Воронина и И. Н. Гвоздева) / под ред. канд. филос. наук С. М. Черкасова. – С.-пб.: Восточно-европейский институт Психоанализа, 1995. – 288 с.
13. Сбруева А. А. Тенденції формування середньої освіти розвинених англомовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. XX – початок XXI ст.): Монографія. – Суми: ВАТ "Сумська обласна друкарня"; Видавництво "Козацький вал", 2004. – 500 с.
14. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. – 2-ге вид. – К.: Голов, ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
15. Шульзіна В. Д. Національна освіта в Україні в умовах розвитку процесів глобалізації // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 1(6). – К.: НПУ, 2004. – С. 21-25.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ НАРОДНО-ТАНЦЮВАЛЬНИХ МЕЛОДІЙ В ТВОРЧОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПОЗИТОРІВ

Решетнікова Т. П., Фурдак Т. Д.,
Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. В статті розглядаються сучасні тенденції та особливості інтерпретації народно-танцювальних мелодій в творчості вітчизняних композиторів, простежуються різноманітні форми використання фольклорних джерел в професійній музиці минулого та сьогодення.

Ключові слова. інтерпретація, танцювальні мелодії, фольклор, композитор, музичний твір.

Аннотация. Решетникова Т. П., Фурдак Т. Д. Интерпретация народно-танцевальных мелодий в творчестве отечественных композиторов. В статье рассматриваются современные тенденции и особенности интерпретации народно-танцевальных мелодий в творчестве украинских композиторов, прослеживаются разнообразные формы использования фольклорных источников в профессиональной музыке прошлого и